

Костриба О. В.,
аспірантка кафедри української мови
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

КОГНІТИВНА СЕМАНТИКА ДІЄСЛІВ У ДЕНУМЕРАТИВНОМУ СЛОВОТВОРЕННІ

Анотація. На сучасному етапі досліджень проблематика дериватологічних студій основоцентричного спрямування набуває нового змісту – лінгвокогнітивного інтерпретування, що зумовлено інтенсифікацією всіх сфер життя та необхідністю комп'ютеризувати людські знання, вербалізовані в мові. Виявлення ментальних репрезентантів і когнітивних механізмів сприяє комплексному та систематизованому підходу до осмислення експлікованого змісту лінгвістичних одиниць, що уможливує схематизувати дані не тільки поверхневого, але й глибинного рівнів знань.

У пропонованій роботі розглянуто з позицій антропо-зорієнтованого когнітивного підходу словотвірні значення, які встановлені на основі інваріантної семантики похідних вербативів у денумеративному словотворенні, аналізованого крізь призму гніздування слів. У лінгвокогнітивному аспекті словотвірне гніздо становить фрейм-структуру, тому трактування похідної семантики вербативів реалізується завдяки методу фреймового пропозиційно-семантичного моделювання.

Дослідження прихованих смислів людських знань, які властиві словотвірній семантиці закодованих дієслів із мутаційним типом деривації, уможливило встановити елементи фреймів у межах словотвірних значень: субфрейм, вербалізований слот, когнітивний слот, пропозиційну схему та трикомпонентну пропозицію. Семантика мовних структур (конкретних пропозицій) свідчить про ментальне інтерпретування дериватів як подієві ситуації. Моделювання семантики похідного слова фіксує ймовірну смислову нерівноправність пропозиційної та лексичної семантики дієслів, що сприяє маркуванню природжених когнітивно значущих елементів змісту.

Результати розвідки доповнюють здобутки основоцентричної дериватології, семантичної мотивації та становлять підвалини для розвитку когнітивної дериватології української мови.

Ключові слова: дериватологія, словотвірна семантика, денумеративні дієслова, лінгвокогнітологія, структура фрейму, предикатне та семантичне прирощення.

Постановка проблеми. Лінгвістичні дослідження останніх років зорієнтовані на вдосконалення роботи штучного інтелекту, зокрема шляхом розробки вихідних даних для можливості пошуку слів та розпізнавання їхньої семантики. Деталізування лексичних значень і маркування прихованих смислів мовних одиниць уможливується завдяки залученню до аналізу антропозорієнтованого лінгвокогнітивного підходу, що свідчить про поліпарадигмальний характер здобутків сучасної мовознавчої науки.

«<...> Вивчення когнітивної лінгвістики не обмежується тільки розумінням мови, але й поясненням реальних мовних явищ через дослідження когнітивних процесів, прихованих у мозку і розумі. Що ще важливіше, досліджуючи психічні

процеси, ми можемо зрозуміти і з'ясувати велику кількість соціальних, психологічних і культурних феноменів. Іншими словами, опис ментальних процесів у когнітивній лінгвістиці є не лише способом пояснення лінгвістичних явищ, а й методологією спостереження за реаліями суспільства та культури й розуміння соціальної психіки людства» [1, с. 13].

Лінгвокогнітивні підходи в україністиці застосовано до аналізу одиниць, явищ та процесів різних рівнів мови, проте значущими є результати досліджень дериватологічних проблем основоцентричного спрямування з урахуванням ономаціологічного аспекту, адже через семантичні класифікації словотвір уможливує впорядкування й структурування ментальних репрезентантів, створення стереотипів, які підводяться під певну семантичну категорію [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтерпретування ментального рівня словотвірного значення (СЗ) досі не було предметом наукових розвідок: здебільшого проаналізовано комплексні одиниці словотвору, які систематизують мовний матеріал. Зрештою, когнітивна репрезентація словотвірного гнізда (СГ) у лінгвоукраїністиці також є маловивченою та зосереджена на відсубстантивне словотворення. Засвідчено придатність СГ для опису мовної картини світу українців [3, с. 11–21], концептуальної картини світу [4; 5, с. 136–141], для виявлення глибинних смислів когнітивної семантики неозапозичень [6, с. 96–100].

Аналіз словотвірної семантики на базі СГ із вершинани-числівниками за допомоги методу фреймового пропозиційно-семантичного моделювання здійснено на основі нумеративів у внутрішньочислівниковому словотворенні [7, с. 43–50], іменників, прикметників, прислівників, дієслів із модифікаційним та транспозиційним типами деривації [8, с. 134–141].

У лінгвоукраїністиці ґрунтовний аналіз похідних дієслів, зокрема їхньої словотвірної семантики, здійснила О. Кушлик у відіменниковому, відприкметниковому та відзвуконаслідувальному словотворенні на базі найбільш придатної для опису одиниці основоцентричної дериватології (словотвірної парадигми) [9; 10]. Вербативи ж денумеративного словотворення становлять кількісно незначний клас слів (57 од.), при цьому поза увагою залишилося їхнє ментальне інтерпретування крізь призму СЗ.

Мета пропонованої розвідки передбачає лінгвокогнітивне моделювання інваріантної семантики дієслів у денумеративному словотворенні, аналізованого крізь призму гніздування слів.

Задля реалізування поставленої мети необхідно розв'язати такі завдання: 1) виявити вербативи з мутаційним типом деривації; 2) з'ясувати ментальний вияв зазначених дієслів із урахуванням фреймової ієрархії СГ.

Матеріалом розвідки слугує семантика вербативів, які зафіксовані в «Словнику української мови» в 20 томах

(том 1–11, 2010–2019), у «Словнику української мови» у 11 томах (1970–1980), у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» за редакції В. Бусела (2001).

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізований дериваційний простір, інвентаризований із 2183 одиниць відчислівникового словотвору, становить 24 дієслова з мутаційним типом деривації, які є складниками СГ один, два, три, чотири, десять, сто, перший / розм. первий. Незначна кількість досліджуваних вербативів дає змогу експлікувати глибинний рівень кожного похідного слова – їхню конкретну пропозиційну семантику, що становить розгорнутий матеріал, придатний для комп'ютеризування даних і лексикографічного опрацювання. Зауважимо, що дослідники когнітивної семантики Дж. Тейлор та С. Вен визначають мікро- та макропідходи до когнітивного аналізу мовних одиниць [1, с. 1], а мікроаналіз дає змогу розгорнуто виражати результати методологічної основи поліпарадигмального лінгвістичного дослідження.

В україністиці метод фреймового пропозиційно-семантичного моделювання вперше застосувала О. Олексенко до опису СГ із вершинами-неозапозиченнями [6, с. 96–100]. Актуалізація цього методу передбачає маркування ієрархії фреймів (словотвірних гнізд) у межах словотвірної семантики. Під субфреймом (СУБФРЕЙМ) розуміємо еквівалент мотивувальної семи вершини словотвірного гнізда; вербалізований слот (ВС) становить твірну сему мотивувального лексико-семантичного варіанта вершини СГ; когнітивний слот (СЛОТ) ментально згрупує слова в тематичний блок; пропозиційна структура, або схема (ПС) – це модель представлення похідної семантики, при чому ПС фіксує первинну та вторинну роль непохідного твірного слова в процесах мотивації, а також частиномовної належності твірної бази; конкретна пропозиція (П) – це конкретизація семантики пропозиційної структури, чітко визначена ситуація, на яку опирається значення деривата; пропозиція становить єдність актантної та предикатної частин, де лівобічний поширювач виражає ономазіологічну базу, а правобічний поширювач – ономазіологічну ознаку, при цьому наявність ядерного предиката властива похідним словам із мутаційним типом деривації (такі пропозиції називають подієвими) [11, с. 52; див. також: 9, с. 46]. Для цілісного прочитання лексичного значення деривата виявляємо різні типи прирощення на рівні пропозицій та семантики, адже лексичне значення може «прозорю» експлікувати ментальну ситуацію або бути ідіоматизованим [див.: 12].

Формулювання конкретної пропозиції дієслів, на відміну від інших класів похідних слів відчислівникового словотвору, характеризується актантно-предикатною єдністю («актант 1-предикат – актант 2»), де центральна дія пропозиційної ситуації еквівалентна семантиці лівобічного поширювача, наприклад, П «**жити** так, як названо особою_в на позначення один»: *одинакувати* («розм. *недок.* **Жити** одинаком (у 2 знач.)»).

Пропозиція словотвірної семантики дериватів, опертих на образний зміст, характеризується складністю когнітивних процесів, необхідних для розкриття ситуативності змісту. Так, Р. Карстон та Я. Сінсінс у роботі «Metaphor processing: Referring and predicating» припустили думку про невідповідність обробки метафоричної мови як предикативного оформлення супроти референційної метафоричної мови, яка призводить до додаткових когнітивних витрат, які є контекстуально та референційно зумовленими [13]. Твердження про образне

сприйняття дійсності, яке «<...> належить до фундаментальних когнітивно-мовних явищ внутрішньослівної та міжслівної деривації», знаходимо в працях Т. Гуцуляк [14, с. 4; див. також: 15]. На думку дослідниці, «мовними репрезентантами образності можуть бути як розгорнуті вислови – фразеологізми, стійкі порівняння, так і окремі лексичні одиниці, які набули переносного значення внаслідок семантичної чи морфологічної деривації. Когнітивним підґрунтям усіх цих мовних засобів слугують компаративні відношення» [16, с. 103].

Фразеологізована пропозиційна семантика оперта щонайменше на подвійну пропозиційну ситуативність: поверхневу, яку відтворено в дослідженні, та глибинну, або власне образотвірну, виявлення якої потребує додаткового добору методики, що становить перспективи аналізу. Поверхнева пропозиційна схема дериватів, мотивованих фразеологізмом, є трикомпонентною, проте пропозиційній семантиці не притаманна позиція правобічного поширювача, що зумовлено, очевидно, змістом фраземи, який виражає не реальне, а метафоризоване ментальне знання [17], тобто конкретну пропозицію можна відобразити як «актант 1-предикат»: П «*дуже набриднути / докучити*: *настобісити* («*док., фам.* *Дуже набриднути, докучити* // *[безос.]*»). Зрідка правобічний актант піддається маркуванню: П «*ставати [таким через щось]*, як *[названо]* фразеологізмом_п на позначення сто»: *настогіднути* («*док., розм.* Те саме, що набриднути – *Ставати [неприсмним, нудним через одноманітність, часту повторюваність; надокучати]* // *[безос.]*»). Зауважимо, що когнітивному моделюванню не піддаємо семантичні варіанти в межах лексичних значень, представлені фразою «безос.» тощо, адже словотвірна семантика таких одиниць є контекстуально зумовленою, що не передбачено метою дослідження.

Пропозиціям дієслівної семантики властиве прирощення на рівні предиката (*[називати]*), яке характеризується логічною природою задля збереження смислової ситуативності. Під час формулювання пропозиції доцільно враховувати валентнісні здатності дієслова та репрезентувати їх як узагальнене прирощення, виражене займенником, або ж слід семантично уточнювати дію. Порівняймо: П «*сплутувати / прив'язувати [щось комусь чимось]*, що *[названо]* за ознакою_в на позначення три»: *триножити* («*недок.* *Сплутувати [коневі, корові тощо передні ноги з однією задньою або] прив'язувати [поводом (налигачем) голову до ноги чи спутаних ніг]*»), П «*робити [більшою] дію_в на позначення два*: *здвоїти* («*док., перех.* 1. *Робити подвійним*»).

Отож представимо ментальний вимір словотвірної семантики крізь призму фреймової організації (за спаданням дериваційного наповнення п'яти СЗ із простою твірною базою (17 од.), а потім – одного СЗ зі складною мотивувальною базою (7 од.)).

Словотвірне значення «*робити / бути таким, як названо твірним іменником*»: СУБФРЕЙМ ЛСВ₂ ФРЕЙМУ один: ВС «окремий, одинокий» – СЛОТ «окремість»: ПС «предикат – предикат – суб'єкт-особа_{в(N)}»: П «*жити [так]*, як *[названо]* особою_в на позначення один»: *одинакувати* («*розм. недок.* *Жити одинаком (у 2 знач.)*»); СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ ФРЕЙМУ два, чотири, десять, сто: ВС «кількість» – СЛОТ «покарання»: ПС «предикат – предикат – об'єкт_{в(N)}»: П «*карати / страчувати [так]*, як *[названо]* об'єктом_в на позначення чотири»: *чвертувати* («*недок., перех., діал.* Четвертувати – *недок., док., перех.* *Карати*,

страчувати четвертуванням»); ВС «кількість» – СЛОТ «професійна діяльність»: ПС «предикат – предикат – суб'єкт-особа_v (N)»: П «бути [кимось] / виконувати [щось] особи_v на позначення десять»: *десятикувати* («недок., іст., розм. Бути десятником (у 2 знач.), виконувати обов'язки десятника»), П «виконувати [щось когось] / бути особою_v на позначення сто»: *сотникувати* («недок. 1. Виконувати обов'язки сотника; бути сотником»), П «діяти так, як особа_v на позначення два»: *дворушничати* («недок. Діяти як дворощик»); СУБФРЕЙМ ЛСВ₈ ФРЕЙМУ перший / розм. первий: ВС «найкращий» – СЛОТ «якість дії»: ПС «предикат – предикат – кон'юнктор_v (N)»: П «мати ситуацію_v на позначення перший»: *першенствувати* («недок., рідко. Мати [першість], першенство»).

Словотвірне значення «робити таким, як названо твірним числівником»: СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ ФРЕЙМУ два, три, чотири, десять: ВС «кількість» – СЛОТ «покарання»: ПС «предикат – предикат – кількість_v (Num)»: П «карати / страчувати за дискретно-недискретною кількістю_v на позначення чотири»: *четвертувати* («недок., док., перех. Карати, страчувати четвертуванням»); ВС «кількість» – СЛОТ «збільшення»: ПС «предикат – предикат – кількість_v (Num)»: П «збільшувати в недискретну кількість_v на позначення десять»: *десятеріти* («недок., рідко. Збільшувати в десять [разів]»); ВС «кількість» – СЛОТ «поділ»: ПС «предикат – предикат – кількість_v (Num)»: П «ділити / роз'єднувати на недискретну кількість_v зі значенням два»: *двоїти* («недок. 1. перех. Ділити надвоє; роздвоювати – Ділити на дві [частини], роз'єднувати надвоє»), П «ділити на недискретну кількість_v зі значенням три»: *троїти* («1. Ділити натроє»). СУБФРЕЙМ ЛСВ₈ ФРЕЙМУ перший / розм. первий: ВС «найкращий» – СЛОТ «якість дії»: ПС «предикат – предикат – кількість_v (Num)»: П «бути [таким] / переважати [когось і чомусь], що [названо] за кількісною ознакою_v»: *перев'ювати* («Бути першим, переважати [інших у чому-небудь]»).

Словотвірне значення «протилежна дія до тієї, що названа твірним дієсловом»: СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ ФРЕЙМУ два, три: ВС «кількість» – СЛОТ «свобода»: ПС «предикат – предикат – предикат_v (V)»: П «звільняти [когось від того], що [названо] дією_v на позначення три»: *розтриножити* («док. Звільняти [від пут (коня, вола і т. ін.)]»), П «звільнятися [від того], що [названо] дією_v на позначення три»: *розтриножитися 1* («док. 1. Звільнятися [від пут (про коня, вола і т. ін.)]»); ВС «кількість» – СЛОТ «збільшення»: ПС «предикат – предикат – предикат_v (V)»: П «робити [більшою] дією_v на позначення два»: *здвоїти* («док., перех. 1. Робити подвійним»), П «збільшувати [в скількись] / проти дії_v на позначення два»: *подвоїти* («док., перех. Див. подвоювати – 1. Збільшувати вдвічі // [Значно] збільшувати проти звичайного; [посилювати]»).

Словотвірне значення «дія за ознакою»: СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ ФРЕЙМУ три: ВС «кількість» – СЛОТ «забій тварин»: ПС «предикат – предикат – ознака_v (Adj)»: П «сплутувати / прив'язувати [щось комусь чимось], що [названо] за ознакою_v на позначення три»: *триножити* («недок. Сплутувати [коневи, корови тощо передні ноги з однією задньою або] прив'язувати [поводом (налисачем) голову до ноги чи спутаних ніг]»).

Словотвірне значення «зробити таким, як названо твірним іменником»: СУБФРЕЙМ ЛСВ₁ ФРЕЙМУ десять: ВС «кількість» – СЛОТ «покарання»: ПС «предикат – предикат – кон'юнктор_v (N)»: П «здійснювати [те], що [назване] за ситуацією на позначення десять»: *здесяткувати* («1. рідко. іст. Здійснювати десяткування»).

Ускладнене синтагматичне словотвірне значення зі СЗ «стати таким, як названо фразеологізмом»: СУБФРЕЙМ Епідигматична частина ФРЕЙМУ сто: ВС «актуалізація семантики всіх слотів» – СЛОТ «емотивність дії»: ПС «предикат – предикат – кількість_v (Phras(Num-N))»: П «дуже набриднути / докучити / надокучати»: *настобісити* («док., фам. Дуже набриднути, докучити // [безос.]»), *насточотріти* («док., фам. Дуже набриднути, надокучити // [безос.]»), П «до краю обриднути / стати [якимось]»: *остобісити* («док., фам. До краю обриднути; остогідити – До краю обриднути; стати [гидким, нестерпним] // [безос.]»), *осточотріти* («док., зневажл. До краю обриднути; остогідити – До краю обриднути; стати [гидким, нестерпним]»), П «ставати [таким через щось], як [названо] фразеологізмом_v на позначення сто»: *настогіднути* («док., розм. Те саме, що набриднути – Ставати [неприємним, нудним через одноманітність, часту повторюваність; надокучати] // [безос.]»), П «обриднути / стати таким, як [названо] фразеологізмом_v на позначення сто»: *остогідити* («док., розм. [До краю] обриднути; стати гидким, [нестерпним]»), *остогіднути* («док. Те саме, що остогідити – 1. [До краю] обриднути; стати гидким, [нестерпним]»).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином, СЗ дієслів у відчислівниковому словотворенні представлені мотивувальною спроможністю п'яти вербалізованих слотів («окремих, одинокий» (ЛСВ₂, один), «кількість» (ЛСВ₁, два, три, чотири, десять), «найкращий» (ЛСВ₈, перший / розм. первий), «актуалізація семантики всіх слотів» (Епідигматична частина сто)), що актуалізують дев'ять когнітивних тем («окремість», «покарання», «професійна діяльність», «якість дії», «збільшення», «поділ», «свобода», «забій тварин», «емотивність дії»). Кількість пропозиційних структур становить 8 схем, де ядерна дія та лівобічні актанти представлені дієсловами, правобічний актант такими семантичними позиціями, як суб'єкт-особа, об'єкт, кон'юнктор, кількість, предикат, ознака, кількість (із фразеологічним змістом).

Марковані когнітивні константи семантики похідних дієслів можуть застосовуватися в комп'ютерній лінгвістиці, становити основу для укладання «Лінгвокогнітивного словника декодування фрейм-структур». Перспективним є встановлення глибинних рівнів семантики іменників та прикметників у дENUMERATИВНОМУ словотворенні, а також дериватів, утворених на базі інших класів твірних слів.

Література:

1. Taylor J. R., Wen X. Introduction. Cognitive Linguistics: Retrospect and Prospect. *The Routledge Handbook of Cognitive Linguistics*: New York. 2021. 792 p. <https://doi.org/10.4324/9781351034708>
2. Грещук В. В. Словотвір у сучасній науковій парадигмі. *Студії з українського мовознавства: вибрані праці*, упор. Р. Бачкур, Івано-Франківськ, 2009, с. 19–28.
3. Грещук В. В. Словотвірне гніздо з вершиною Христос у мовній картині світу українців. *Studia Ucrainica Varsoviensia*. 2020. № 8. С. 11–21.
4. Коляденко О. О. Лексико-семантична репрезентація концепту «страх» в українській наївній та науковій картинах світу: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01. Київ. 2018. 219 с.
5. Крижановська Т. Б. Словотвірне гніздо концепту мудрість в українській мові. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. 2006. Вип. 67. С. 136–141.
6. Олексенко О. О. Пропозиційний аналіз як метод моделювання словотвірного гнізда. *Граматичні студії*. 2016. Вип. 2. С. 96–100.
7. Костриба О. В. Когнітивний вимір словотвірної семантики у внутрішньчислівниковому словотворенні: подієвий зміст. *Folia*

- Philologica*. 2022. № 4. С. 43–50. <https://doi.org/10.17721/fofia.philologica/2022/4/6>
8. Костриба О. В. Словотворча семантика денумеративів у когнітологічному вимірі: логічні пропозиції. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Філологія»*. 2022. Вип. 2 (48). С. 134–141. [https://doi.org/10.24144/2663-6840.2022.2.\(48\).134-141](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2022.2.(48).134-141)
 9. Кушлик О. П. Засади систематизування відвигукових дієслів української мови як вершини словотвірних парадигм. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія : Філологічні науки (мовознавство) : збірник наукових праць*. 2022. Вип. 18. С. 16–24. <https://doi.org/10.24919/2663-6042.18.2022.3>
 10. Кушлик О. П. Словотвірна парадигма похідних дієслів в українській мові : монографія. Дрогобич : Коло, 2015. 384 с.
 11. Вінтонів М. О. Пропозиційний аспект висловлення. *Вісник Донецького національного університету. Серія Б: «Гуманітарні науки»*. 2014. Вип. 1–2. С. 51–58.
 12. Єнікєєва С. М. Лексикалізація синтаксичних конструкцій у сучасній англійській мові. 2014. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/11132/1/25.docx> [дата звернення: 02.09.2023].
 13. Carston R., Xinxin Ya. Metaphor processing: Referring and predicating. *Cognition*. 2023. Vol. 238. 10.1016/j.cognition.2023.105534
 14. Гуцуляк Т. Є. Образно-семантична структура одно- та багатозначних дериватів як предмет лексикографії (на матеріалі української мови). *Studia Philologica*. 2018. Вип. 10. № 1. С. 3–13.
 15. Гуцуляк Т. Є. Типологія образних семантико-мотиваційних відношень у відмінниковому словотворі української мови : автореф. дис. д-ра філол. наук : 10.02.01. Чернівці, 2021. 20 с.
 16. Гуцуляк Т. Є. Мовно-виражальні засоби «Енеїди» І. П. Котляревського в контексті фіксування та збереження стійких образних уявлень у фразео- та словотворенні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2020. Вип. 2 (44). С. 102–112. [https://doi.org/10.24144/2663-6840.2020.2.\(44\).102-111](https://doi.org/10.24144/2663-6840.2020.2.(44).102-111)
 17. Шиленко О. А. Фразеологізація та метафоризація в терміносистемах: відмінності та подібності. *Українська термінологія і сучасність*. 2007. Вип. 7. С. 307–310.
 6. індекс $(Phras^{(Num-N)})$ – актант 2 із синтагматичним словотвірним значенням (Phras – фразеологізм)

Kostryba O. Cognitive semantics of verbs in denumerative word formation

Summary. At the current research stage, the problem of stem-centric derivational studies acquires a new meaning – linguistic-cognitive interpretation, which is caused by the intensification of all spheres of life and the need to computerize human knowledge verbalized in language. Identifying mental representatives and cognitive mechanisms contributes to a complex and systematic approach to understanding the explained content of linguistic units, making it possible to schematize data not only of superficial but also of deep levels of knowledge.

In the proposed work, from the standpoint of an anthropo-oriented cognitive approach, word-formative meanings, which are established based on the invariant semantics of derived verbatives in denumerative word formation, are analyzed through the prism of word nesting. In the linguistic-cognitive aspect, the word-forming nest constitutes a frame structure; therefore, the interpretation of the derived semantics of verbatives is implemented thanks to the method of frame propositional-semantic modeling.

The study of the hidden meanings of human knowledge, which are inherent in the word-forming semantics of coded verbs with a mutational type of derivation, made it possible to establish the elements of the frames within word-forming values: subframe, verbalized slot, cognitive slot, propositional scheme, and three-component proposition. The semantics of linguistic structures (specific sentences) indicates the mental interpretation of derivatives as event situations. Modeling the semantics of a derived word captures the probable semantic inequality of the propositional and lexical semantics of verbs, which contributes to the marking of augmented cognitively significant content elements.

The results of the exploration supplement the achievements of base-centric derivational science and semantic motivation and lay the foundations for the development of the cognitive derivational science of the Ukrainian language.

Key words: derivation, word-formation semantics, denumerative verbs, linguocognition, frame structure, predicate and semantic augmentation.

Умовні скорочення та позначення:

1. актант 1 – лівобічний поширювач, репрезентований дериватом
2. актант 2 – правобічний поширювач, репрезентований твірним словом
3. індекс_n – непохідна твірна основа
4. індекс_v – похідна твірна основа
5. індекс_{(Num), (N), (V)} – актант 2, якому не властиве синтагматичне словотвірне значення (Num – числівник, N – іменник, V – дієслово)